

Irena Miloš

PRIJEDLOŽNA I BESPRIJEDLOŽNA UPOTREBA AKUZATIVA, GENITIVA I INSTRUMENTALA U EKAVSKIM ČAKAVSKIM GOVORIMA

dr. sc. Irena Miloš, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, idrpic@ihj.hr, Zagreb

izvorni znanstveni članak

UDK 811.163.42'367'282

rukopis primljen: 2. 10. 2013.; prihvaćen za tisak: 28. 11. 2013.

U radu se opisuju sintaktičke kategorije: prijedložno i besprijedložno izražavanje krajnjega cilja kretanja izraženo prijedložno-padežnom svezom va+A i besprijedložno-padežnom svezom Ø+A, prijedložno i besprijedložno izricanje smjera kretanja s ciljem odlaska iz određene točke ili mjesta kretanja, prostorne pripadnosti te načina izraženo prijedložno-padežnom svezom z+G i besprijedložno-padežnom svezom Ø+G te prijedložno i besprijedložno izražavanje društva, sredstva i načina izraženo prijedložno-padežnom svezom z+I i besprijedložno-padežnom svezom Ø+I. Donose se rečenični primjeri iz građe prikupljene u vlastitim terenskim istraživanjima mjesnih govora Kastva (KS) i Ike (IK), Lupoglava (LP), Boljuna (BO) i Boljunsoga Polja (BP), Cresa (CR) i Predošćice (PR) te Praputnjaka (PRP) i Krasice (KR)¹ kojima su obuhvaćena sva četiri poddijalekta ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja². Cilj je istraživanja proširiti metodološke i teorijske postavke za opis sintaktičkoga ustrojstva mjesnih govora i dalje dijalekta s naglaskom na sintaksu padeža, u ovome radu akuzativa (A), genitiva (G) i instrumentala (I), te pokazati model sintaktičkoga opisa koji počinje s uspostavom temeljne varijante prijedloga te njezinih inačica, ponajprije s obzirom na fonološke osobitosti govora, uz naznaku uspostave sintaktičkih izoglosa na razini dijalekta kao sustava u cjelini.

Gljučne riječi: čakavski ekavski govori; prijedlog va; prijedlog z; akuzativ; genitiv; instrumental; sintaktičko-semantički opis

¹ Terenski je rad uključio snimanje, transkribiranje i akcentuiranje ogleđa navedenih mjesnih govora te njihovo rečenično ustrojstvo s ciljanom upotrebom prijedložno-padežnih sveza. Govore sam snimala u više navrata od 2005. do 2007. godine.

² O ekavskome dijalektu i njegovim poddijalektima, sjeveroistočnoj istarskom, središnjem, primorskom i otočnom, više u Vranić 2001: 651–658 i Vranić 2005: 317–355.

1. Uvod

Dijalekatska sintaksa zanimljivo je i jezično izazovno područje jer njezino proučavanje pretpostavlja uočavanje i proširivanje dosadašnjih nemnogih metodoloških i teorijskih načela uz slabiju zastupljenost u dijalektološkim radovima te s tim u vezi ponudu novih jezičnih podataka.

Ti se podatci u dijalektološkim terenskim istraživanjima prikupljaju u polazišnim jedinicama – mjesnim govorima koji se dalje, ako su temeljito istraženi, uključuju u skupine govora i čine reprezentantnu bazu za iduće apstraktne razine – dijalekta i narječja.³ Mjesni se govori klasificiraju u skupine govora i (pod)dijalekte ponajprije na temelju fonoloških i naglasnih te morfoloških osobitosti što je pak temelj daljnjim sintaktičko-semantičkim istraživanjima. Sintaktička istraživanja široko su područje, usto i podloga za primjenu značenja koja nude prijedložno-padežne sveze u rečenici⁴. U suvremenim se općelingvističkim i kroatističkim teorijama govori o sintaksi padeža koja otvara područje semantike, a u toj se jezikoslovnoj disciplini u novije doba pridaje velika pozornost prijedlozima kao vrsti riječi. Dijalektologija je pak zasebna jezikoslovna disciplina u kojoj su popis i opis jezičnih značajki, komparativne analize skupina govora, poddijalekata i dijalekta s dvostrukim ciljem: a) klasificiranja i b) određivanja izoglosa na svim istraženim jezičnim razinama u prvome planu, a razvoj teorijskih postavki u drugome planu – što znači da i sama metodologija istraživanja sintaktičkih značajki proizlazi iz poznavanja osobitosti organskih idioma⁵.

Istraživanje dijalektnih jezičnih značajki u području sintakse i semantike u čakavskim mjesnim govorima, dakle, pretpostavlja prethodno poznavanje tih govora, to jest istraženost i sintezu njihovih jezičnih značajki na primarnim razinama – fonološkoj i morfološkoj. Naime, na temelju poznatih fonoloških i morfoloških značajki konkretnoga i apstraktnoga organskog jezičnog sustava određuju se temeljna varijanta, podvarijante i dalje temeljni inventar prijedlogâ koji kao vrsta riječi, u svezama s imenicama,

³ Hijerarhijski odnos nižih i viših, konkretnih i apstraktnih, jedinica koje u cjelini čine narječje u dijalektološkoj je literaturi usustavljen; termin 'mjesni govor' prema prijedlogu D. Brozovića preuzima M. Moguš i obrazlaže ga temeljnom konkretnom jedinicom dijalektološkoga istraživanja, to jest „potpunom realizacijom sistema na malom prostoru”, usp. Moguš 1977: 2–3.

⁴ Već je i B. Finka govoreći o nepromjenjivim vrstama riječi zaključio kako one izmiču fonetsko-fonološkim i morfološkim opisima te se uklapaju u stilističke opise marginalizirane u dijalektološkim istraživanjima, usp. Finka 1971: 29.

⁵ U sintaktičkim opisima hrvatskoga standardnog jezika novijega postanja vidljiva je dominacija suvremenih sintaktičkih i općelingvističkih teorija, primjerice kognitivnih, dok su prijedložno-padežne sveze i inventar prijedloga već očekivani, to jest fonološki se i morfološki oblici ne moraju uspostavljati jer standardnim jezikom, za razliku od dijalekta vlada norma (usp. npr. Miloš 2012 i Miloš 2013). Novost je i širenje sintakse padeža u razlikovanju obavijesnoga, sadržajnoga i gramatičkoga ustrojstva rečenice te metodološkome odvajanju postupaka za razlikovanje tih triju bitnih dijelova sintaktičkoga opisa hrvatskoga jezika (usp. npr. Belaj 2010: 15–32, Pranjković 2001 i Pranjković 2013). Dijalekatska sintaksa ima svoje zakonitosti, a njezina je metodologija usko povezana s jezičnim značajkama mjesnih govora i dijalekata. O tome pišu i Stolac, Holjevac 2003: 137–138 te Vranić 2003: 151–152.

imeničkim i drugim vrstama riječi⁶ čine okosnicu dijalektalnoga sintaktičko-semantičkog istraživanja⁷. Ona podrazumijevaju minimalni rečenični diskurs jer sama sveza prijedloga i riječi na koju se odnosi ne nudi informaciju o značenju. Rečenična oprimjerenja pokazuju da je značenje vidljivo iz cjeline rečenice, a ne iz spoja dviju riječi, to jest prijedloga i riječi koja im slijedi. Primjerice za prijedloge koji su predmetom ovoga rada *va+A, z+G i z+I*, spoj riječi *va Semiće, z Buzeta, z mužon* bez poznavanja konteksta *Šli smo va Semiće., On je bil z Buzeta./Prišli smo z Buzeta., Mi je dobro anke s mužon./Šla san z mužon.* itd., ne nudi vidljivost značenja.⁸

2. Odabir mjesnih govora

S pretpostavkom recentne istraženosti ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja te klasificiranih mjesnih govora u njegova četiri poddijalekta⁹, ali bez pretpostavke o tome u kojoj će mjeri fonologija i akcentuacija te morfologija odrediti sintaktičko-semantički pristup, odabrala sam devet govora, po dva iz svakoga poddijalekta ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja: Praputnjak (PRP) i Krasicu (KR) u primorskoj poddijalektu, Kastav (KS) i Iku (IK) u sjeveroistočnome istarskom poddijalektu, Predošćicu (PR) i Cres (CR) u otočnome poddijalektu, odnosno tri u središnjemu istarskom poddijalektu: Lupoglav (LP), Boljunska Polje (BP) i Boljun (BO)¹⁰ koji je dodatno uključen zbog prijedloga *viz*, relikta starojezičnoga prijedloga *vy*. Građa je primarno akcentuirana, no pokazalo se

⁶ Prijedlozi stoje i uz brojeve i priloge, a u ovome istraživanju (iako to nije tema rada) zabilježene su mnoge takve prijedložne upotrebe što upućuje na višefunkcijsku sintaktičku i semantičku dimenziju prijedloga: *Po tiho mene govori/Odo vūd dole/Odo tūd dalje* (PRP); *Aš s kuda/Pa će bit za jūtra* (KR); *I to je bilo s kūda/To je od vāvēk/A sada su počeli obrnjat na nāzada* (KS); *Po siromāški je blō/Po domāci, tako/Ot kadā san tu prišla/To smo nanetili o(d) zdolā/Ot kadā ja znan, od vājik je staro grobje/Od sāgdēr su došli, drugdere i tako/Muž mi je bi od tūka/Od tūka dole je Pāzin/Osan nas je bilo va famīlje od kadē san ja* (LP); *Smo hodili svi do ovdē va na škōlu/I na nāpret do trētoga rāzreda/Ne kako sada na okolo hodit/Mi smo imeli vise do dvājset dēc va škōle, samo za Vođice, za Predošćicu, za ovdē/Bimo bili opleli ovako na okōlo glavī/Bi po vanē goreli* (PR); *I merlić stavit sve na okolo/I z ovū da su šli v Rekū/Ne se vidi do vūda* (CR).

⁷ Temeljne varijante prijedloga u odabranim su ekavskim govorima prethodno uspostavljene prema jezičnim (fonološkim) značajkama i prema učestalosti upotrebe, navode se i njihove inačice, to jest podvarijante s obzirom na odstupanja u fonologiji u odnosu na temeljnu varijantu. Ta su odstupanja najviše vidljiva u ispadanju krajnjega vokala, u fonemskome ujednačavanju prijedloga s različitim značenjem na zajednički temeljni oblik (prijedlog z i njegove inačice), u prijelazu zvučnoga suglasnika u bezvučni tipa *bres* i *pres* te u obezvučenju krajnjega zvučnoga suglasnika, primjerice *pod/pot, nad/nat* i dr. O tome više u Miloš 2013: 240–242.

⁸ Usp. Miloš 2012: 150–151.

⁹ Ekavskim su se govorima i njihovim teritorijalnim rasprostriranjem bavili mnogi dijalektolozi prije stotinjak godina naovamo, npr. A. Belić (1912), J. Ribarić, M. Malecki, M. Hraste, J. Hamm, P. Ivić, B. Finka, D. Brozović, P. Šimunović, M. Moguš i drugi, a u novije doba recentnima se smatraju rasprave o čakavskim govorima s ekavskim refleksom jata *Trsatsko-bakarska i crikvenička čakavština* I. Lukežić (1996) i *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi* S. Vranić (2005).

¹⁰ Rubni su govori u ovome slučaju isključeni upravo zato što na primarnim razinama (fonološkoj i morfološkoj) pokazuju značajke rubnosti te s obzirom na zadanu temu nisu reprezentanti dijalekta. No u daljnjim bi istraživanjima svakako trebalo uključiti i te govore kako bi se vidjelo postoje li posebnosti u sintaktičkome ustrojstvu s obzirom na druge mjesne govore u istome dijalektu.

da naglasak nije relevantan za sintaktičko-semantički opis prijedloga pa su u oprimjerenjima naglašene samo neke riječi koje nose rečenični naglasak. Iz građe su odabrani primjeri koji pokazuju prijedložno-padežnu i besprijedložno-padežnu upotrebu u kontekstu istoga značenja na sintaktičkoj razini povezani s prijedlozima *va* uz akuzativ i *z* uz genitiv i instrumental.

3. Prijedložno-padežno *va+A* i besprijedložno-padežno $\emptyset+A$ izražavanje krajnjega cilja, točke ili mjesta kretanja

Fonološke i morfološke značajke. Temeljna varijanta prijedloga *va* potvrđena je u svih devet mjesnih govora. Prijedlog *va* odražava fonološku značajku čakavske nepreventivne vokalizacije ε : *vъ* (> *və*) > *va*¹¹. Javlja se i njegova sporadična realizacija *v*, bez vokala *a*, i to najčešće ispred sljedeće riječi koja počinje vokalom ili sonantom, u svim govorima, osim u govorima središnjega istarskog poddijalekta (LP, BO i BP) u kojima je potvrđen oblik *va*.¹²

Po sastavu ili morfološkom opisu to je primarni prijedlog, neproizveden, odnosno podrijetlom nemotiviran.

Akuzativ je padež koji ne otvara mnogo različitih značenja, ali je njegova upotreba frekventna¹³. U potvrđenim primjerima u mjesnim govorima riječ je o upotrebi kojom upravljaju glagoli kretanja, a prijedložno-padežna sveza potvrđuje značenje dolaska u krajnju točku/cilj ili mjesto kretanja.

Oprimjerenja *va+A*: *Sako jutro bi šla bila v Rîku./Su se dignuli i va šûmu./Su nas zeli va Kraljèvicu. (PRP); Smo hodili va butîgu./Danas idu dečina va Supètar./Gren va crîkav, na mâšu./Hodec smo hodili v Rîku./Po tøj ceste smo hodili va Kraljèvicu./Siroče došlo va grâd./Šla je va Londôn./V Rîku je šla na Sušak./Va Mèriku su šli. (KR); Judi (su) hodili v Rekû na dèlo./Mama ga je kumpanjala v Rekû./Mi nismo šli va crêkvu Boga molit./Njemu ne rabi na dèset ur poč va trgòvinu./Nosili va Dòbreç i va Lìganj./On je šal va Mèriku./Onda bi skočil dole va môre rîfreškát se./Poç ée va kavànu popit kafe./San počel va Opatîju va škôlu hođit./Školu smo morali va Lovràn poč./Va vřt hođit pomoç mame ça. (IK); Se šlo služît u Opatîju, v Rêkû po kùcah./Va škôlu su s nami hodili./Va zèmlju stavljan po zimè. (KS); Ča va brêh nosila./Gore smo šli va Sèmiçe./Ja san hodec šla va Ròç i prek Ŭçke./Moran poč va Pàzin za ðçi./Pole san va bôlnicu šla./Smo prišli va jenu kùço./Su oniput ženske va çabâr šle nutre i mastile./Tu zgorun va to břdo san šla./Tu se ženilo, va crêkvi se šlo./Va Pàzin je bèlo poč prvo. (LP); Kî gre va Opatîjo?/Prîde va naše mèsto. (BO); Čićarija je šla va Rovînj./I drugi dan (hodile) š nřmi, s tēmi jâji preko Ŭçki va Opatîju./Ja san stori tri vijaji samo s Karlovca va Pûlu hodec s kônji./Na tånac smo hodili va Boljûn./Saka kuća je imela jednega tovara za poč*

¹¹ Riječ je o zamjeni u „slabu položaju”, odnosno na mjestu na kojemu je ε mogao ispasti, a *v* se vokalizirati u *u*, kao u štokavskim govorima. O čakavskim nepreventivnim vokalizacijama ε usp. npr. Moguš 1997: 20–21.

¹² Uz *va/v* javlja se i varijanta *u* zabilježena u nekoliko primjera u mjesnim govorima Praputnjaka, Kastva, Boljunsoga Polja i Cresu, ali ponajviše u prijedložno-padežnoj svezi s lokativom.

¹³ Istaknuto i u Menac 1989: 102.

va maľnicu./Va Buzět, va Pàzin smo gonili./Va samànj smo šli zas blàgon. (BP); Bimo bile šle va Crès na màšu./Zo tìn (plaćala) pa šla va butėgu kupit. (PR); Ni se hodilo va Crès./V Rekū se hodilo. (CR).

U mjesnim govorima Praputnjaka, Krasice i Cresa potvrđena je upotreba besprijedložno-padežne sveze $\emptyset$ +A kojom na sintaktičkoj razini također upravljaju glagoli kretanja te koja na značenjskome planu također potvrđuje značenje dolaska u krajnju točku/cilj ili mjesto kretanja.

Oprimjerenja $\emptyset$ +A: *Zeli su ga Bàkar./Onda bi se bilo Bàkar šlo./Saki dan su hodile mlekarice Bàkar z mlekon./Se bi se bilo Bàkar hodilo prodavāt. (PRP); Onda si šal maľnicu./Moja pokojna mama je hodila Bàkar./Mi maletine smo letele Bàkar va kīno./Na trī uri i pol je šla v jūtro Bakar va fīlu pa je čekala. (KR); Iz ovūda su šli v Rekū, neki Tērst./Da će poć crėkvu kade god, to se moralo imet postoli, anke konbine./Přvo smo hodīli crėkvu, nōna je imēla polić za na glāvu./Se hodīlo ili Őrlec ili Vodīce. (CR).¹⁴*

4. Prijedložno-padežno z+G i besprijedložno-padežno $\emptyset$ +G izražavanje smjera kretanja iz određene točke/mjesta, prostorne pripadnosti i načina radnje te prijedložno-padežno z+I i besprijedložno-padežno $\emptyset$ +I izražavanje društva, sredstva i načina

Fonološke i morfološke značajke. Temeljna je varijanta u svih devet mjesnih govora prijedlog z. Povijesni razvoj protojezičnih i starojezičnih prijedloga *vy, izb* (> *izə*), *sъ* (> *sə*) rezultirao je stapanjem i ujednačavanjem na istovrsnu temeljnu varijantu – prijedlog *z*¹⁵, koji se, ovisno o fonemu koji slijedi, javlja i kao *s, š, ž*¹⁶ te u obliku *zo* i kontaminiranom obliku *za(z)*, odnosno i s varijantom u kojoj je obezvučen krajnji suglasnik *za(s)*. U govoru Boljuna iznimno nalazimo i reliktni oblik *viz* i varijantu *vis*.

Temeljni je prijedlog z po sastavu ili morfološkom opisu primaran, neproizveden, odnosno podrijetlom nemotiviran.

U istraženim govorima četiriju poddijalekata ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja prijedlog z i *viz* s varijantama *s/za(s)/vis* i novijim *iz* u prijedložno-padežnoj svezi s genitivom izražavaju značenje smjera kretanja iz određene točke/mjesta¹⁷, značenje prostorne pripadnosti i značenje načina radnje.

Oprimjerenja z+G: *Bimo pjevali za(s) sēga grla./Ko da smo mi iz sàmostana cela obitelj./Z Lđkav mu je bil nono. (PRP); Moj nonić je bil z Gorīce Pavlin./Muž mi je bil Dalmatinac z Brāča./Od māmī tata, on je bil z Buzēta./On je bil z Gorīce gore./Pop je bil z Līke. (KR); Neki tuka z Lūpoglava. (LP); Z Vēle Ūčki prīde Vrənjnska drāga./Šhitajo ga vīz*

¹⁴ Istu je besprijedložno-padežnu upotrebu $\emptyset$ +A uočila i S. Vranić u čakavskome govoru Novalje na otoku Pagu (*gren Novalju, šli Ameriku, kantunu doli i sl.*), usp. Vranić 2003: 160.

¹⁵ Više o tome u Vranić 2005: 331.

¹⁶ O pozicijskoj uvjetovanosti varijanata *s, š, ž* te o utjecaju fonološkoga okruženja v. npr. Lukežić 1987: 594.

¹⁷ To značenje u hrvatskome standardnom jeziku ima prijedlog *iz+G*.

dvõrã van./Vãlje prĩde ta cesta vĩs Vrãnji./Kãt so vodẽ z vrũõcka zĩeli za võdovod./Ž njĩe trĩebe vodo dosĩmat. (BO); Ona (nona) je z Lipi, z Rũpi?/Sat su tu neki s Holãndiji. (BP)

U govorima Praputnjaka i Boljuna potvrđena je besprijedložno-padežna sveza s genitivom za izražavaju značenje smjera kretanja iz određene točke/mjesta i značenja načina radnje.

Oprimjerenja Ø+G: *(U noći su nas prebacili za Senj.) Senjã su nas dalje prebacili. (PRP); To kanẽlo se stĩegne (z) zemljĩ./Se pijẽ krv (z) žili. (BO)*

Prijedlog z te njegove varijante s/š/za(s)/zo u prijedložno-padežnoj svezi s instrumentalom izražavaju značenje društva, sredstva i načina¹⁸.

Oprimjerenja z+I: *Ni kako trebe otkad je ona zo tun kaškun se igrala./Oni su s nãmi razgovarali./Stavi se malo prođinstat, podlet z onũn juhun./Taj je delal zas tẽn materijalon. (PRP); A mi (smo hodili) z brẽmenon./Aš su ljudi s kamẽnjen slagali kot za stõl./Dod'u na dvẽ manje kvarat z bũson./Dod'u na põlne z bũson doma./Dokle j' drugi došal za Split i onda va Split, iz Splita z brõdon va Supẽtar. /I njemu je lipo š njĩmi gore./I onda na trĩ uri z břzen va Split njegoven doma./I va zãhod greste zo tẽn./Kad san ja došla z mojẽn dole./Ke su delale š njũn, studirale./Mesin z rukãmin./Poč s kozũn na pãšu./San šla z ocẽn na mãšu./S cũkaron se kuha./S tẽn se obrnjevãlo zemlju./S tu kozũ si moral na pãšu hodit./Zo tẽnĩ dvi smo hodili v Rĩku./Zo tẽn san šla va Supẽtar. (KR); Homo z ãuton./Jedanputa su z brõdun morali prihajat./Judi (su) z biciklõtami hodili v Rekẽ na dẽlo./Mi smo š njĩmi živelĩ./San ga çapal z rũkun./S tẽn se mala zleçila, s kõzjin mlẽkon./Su si prihajali z vlãkon./Vidĩn lesica i dva miçi š njũn./Z brõdon od õvde (v Rekũ) do Mošćenĩce se hodilo. (IK); Ako nisi imel zã njega, si moral s kurijẽru poç./Do sada su hodili z ãuti do sãmega kafĩca./Hote s mẽnõn./Pa je ustala sama z nõnu./Tu sin biva s nãmi./Va škõlu su s nãmi hodili./Z mãterũn i z ocẽn govorit kako da oni daju š njĩmi. (KS); I tako s težãki se delalo./To se je steplilo i s tẽn smo pegljali. (LP); Trĩebe vodo dosĩmat s posõdo./Vazmene jãja kolurãjo z lupi od lũka./Pa se gre s tovãron çã./Stomãnja je z rukãvi i pres rukãvi. (BO); Ja san stori tri vijaji samo s Karlovca va Pũlu hodeç s kõnji./Opet se ne razumiju jako skupa š njĩmi. I drugi dan (hodile) š njĩmi, s tẽnĩ jãji preko Uçki va Opatĩju./I prevos smo imeli s tẽnĩ tovãri./I to miço ima zas rukãmi./Tamo smo s ten tovãron prišli./Uçkari su prišli dole z blãgon./Va samãnj smo šli zas blãgon. (BP); I bimo bili s kamiõnon nasli coveka da nan ga prpelja./I onda se to z nogãmi zmesilo./Smo z onẽnĩ šibami bacali./Va otõbru, va mãrçu se hodilo okopevat z jẽnũ malu matiçicu./Z ãlen namazat svako deset-dvajset dan./Zo tĩn (plãcala) pa šla va butẽgu kupit. (PR); Mi je dõbro ãnke z mũžon. (CR)*

U govorima Praputnjaka, Krasice, Ike, Boljuna i Boljunskega Polja potvrđena je besprijedložno-padežna sveza s instrumentalom za izražavanje značenja društva, sredstva i načina radnje.

Oprimjerenja Ø+I: *Ja sãma sõbun çĩtan i sãma sõbun diskutiran (PRP); Mẽsin žlicun ovako (KR); Bival san ženũn dole; Mi smo se hranili si kõzjin mlekon (IK); To je mẽsto kadẽ so*

¹⁸ To značenje u hrvatskome standardnom jeziku ima prijedlog s+I (osim za sredstvo koje se, osim u razgovornome polifunkcionalnom stilu i u žargonu, izražava besprijedložno-padežnom svezom Ø+I).

bivali pastiri svojiĕn blĕgon./To so dĕski ako je kĕća Źlĕpci pokrita./To je dvuĕr kako i kĕća Źlĕpci pokrit. (BO); On je stavi glavu na Źkrĕlo i svake strane smo zneli brentu. (BP)

5. Zaključak

Bavljenje zadanim sintaktičkim kategorijama u organskim idiomima kakvi su ekavski čakavski govori Praputnjaka, Krasice, Ike, Kastva, Lupoglava, Boljuna, Boljunškoga Polja, Predošćice i Cresa na razini dijalekta pokazuje da su sve u ovome radu zadane prijedložno-padežne sveze potvrđene u svim govorima, a samo u manjem dijelu govora isto se prijedložno-padežno značenje izražava i besprijedložno-padežnom svezom. U mjesnim govorima Kastva, Predošćice i Lupoglava u ovome istraživanju nisu potvrđene besprijedložno-padežne sveze za navedena značenja. S druge strane, za besprijedložno-padežno izražavanje akuzativnoga značenja kretanja u točno određeno mjesto ima potvrda i u drugim čakavskim govorima, primjerice u pašcima (govor Nova-lje), pa bi se ovakva analiza mogla proširiti i na govore u drugim dijalektima čakavškoga narječja. Metodološki bi obrazac takvih sintaktičko-semantičkih opisa uključio pret-hodan opis fonoloških (i morfoloških) značajki mjesnih govora koje se odnose i na prijedloge kako bi se, uz prinos u određivanju i popunjavanju sintaktičkih izoglosa mogao odrediti i temeljni inventar prijedloga uz padežne upotrebe i značenja. Tako bi dijalekatska sintaksa padeža podrazumijevala a) teorijske i metodološke postavke na temelju kojih se u minimalnome rečeničnome okruženju određuje prijedložno-padežna upotreba, b) temeljne prijedložne jedinice inventara koje mogu imati osnovnu varijantu (ujedno i jedinu) ili osnovnu varijantu i podvarijante s obzirom na fonološke jezične značajke u vokalizmu, samoglasničnome i suglasničnome sustavu i c) značenja prijedložno-padežnih i besprijedložno-padežnih sintaktičkih sveza u rečenici.

Literatura

- Belaj, Branimir, „Prostorni odnosi kao temelj padežnih značenja – shematičnost i polisemija hrvatskoga prijedložno-padežnog izraza *od+genitiv*”, u: *Sintaksa padeža (Zbornik radova znanstvenoga skupa Drugi hrvatski slavistički dani)*, knjiga 3, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, Filozofski fakultet, Osijek, 2010., str. 15–33.
- Finka, Božidar, „Upotreba nepromjenjivih riječi u čakavskim govorima na Dugom otoku”, *Čakavska rič*, 2, Split, 1971., str. 29–40.
- Lukežić, Iva, „Čakavština u pjesmama Drage Gervaisa”, *Dometi*, 7/8/9, Rijeka, 1987., str. 587–599.
- Lukežić, Iva, *Trsatsko-bakarska i crikveniĕka ĕakavština*, ICR, Rijeka, 1996.
- Menac, Antica, „Upotreba i značenje padeža bez prijedloga u suvremenom ruskom i hrvatskom književnom jeziku”, *Rad JAZU, JAZU/Razred za filološke znanosti*, knjiga 427, Zagreb, 1989., str. 71–126.

- Miloš, Irena, „Prijedlozi u ekavskome dijalektu čakavskoga narječja u odnosu na prijedloge u drugim sustavima hrvatskoga jezika: teorijske postavke i metodologija opisa”, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 38/1, Zagreb, 2012., str. 145–156.
- Miloš, Irena, „Prijedlozi u ekavskome dijalektu čakavskoga narječja”, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, HAZU/Razred za filološke znanosti, knjiga 18, Zagreb, 2013., str. 239–253.
- Moguš, Milan, *Čakavsko narječje*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.
- Pranjković, Ivo, *Druga hrvatska skladnja. Sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001.
- Pranjković, Ivo, *Gramatička značenja*, Mala knjižnica Matice hrvatske, Novi niz: kolo I., knjiga 5, Zagreb, 2013.
- Stolac, Diana, Holjevac, Sanja, „Metodološka načela za proučavanje dijalekatske sintakse”, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, HAZU/Razred za filološke znanosti, knjiga 12, Zagreb, 2003., str. 137–149.
- Vranić, Silvana, „Iz sintakse paških čakavskih govora”, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, HAZU/Razred za filološke znanosti, knjiga 12, Zagreb, 2003., str. 151–167.
- Vranić, Silvana, *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi*, Filozofski fakultet u Rijeci/ Biblioteka časopisa Fluminensia, Rijeka, 2005.

SUMMARY

Irena Miloš

PREPOSITIONAL AND UNPREPOSITIONAL USE OF AN ACCUSATIVE, GENITIVE AND INSTRUMENTAL IN EKAVIAN ČAKAVIAN DIALECT

This paper describes some syntactic categories of prepositional and non-prepositional connections with grammatical cases – accusative, genitive and instrumental – and gives basic phonological and morphological characteristics of the prepositions “*va*” and “*z*” in nine Ekavian Čakavian idioms that belong to the four subdialects of the Ekavian Čakavian dialects. The aim of the research is to extend the methodological and theoretical postulates of the syntactic system of local dialects, with emphasis on the syntax of cases with an indication of the syntactic isoglosses on the level of dialects.

Key words: *Čakavian Ekavian dialect; preposition “va”; preposition “z”; accusative; genitive; instrumental; syntactic and semantic description*